

V. ass. mr. iur. Harun Išerić
Univerzitet u Sarajevu (BiH) / University of Sarajevo (BiH)
Pravni fakultet / Faculty of Law
harun.iseric@gmail.com

Primljeno / Received: 03. 07. 2025.

Prihvaćeno / Accepted: 29. 12. 2025.

**PRIKAZ KNJIGE: *MEDIJI KAO INSTRUMENT MEĐUNARODNE
INTERVENCIJE: KUĆA OD KARATA***
(dr. Nidžara Ahmetašević, Routledge, London i New York, 2024)

**BOOK REVIEW: *MEDIA AS A TOOL OF INTERNATIONAL
INTERVENTION: HOUSE OF CARDS***
(dr. Nidžara Ahmetašević, Routledge, London and New York, 2024)

Na 9. History Fest-u koji je održan u Sarajevu od 02. do 06. juna 2025. godine, u organizaciji Udruženja za modernu historiju, promovisana je knjiga autorice dr. Nidžare Ahmetašević, pod naslovom: „Media as a Tool of International Intervention: House of Cards“, u slobodnom prijevodu: „Mediji kao instrumenti međunarodne intervencije: kuća od karata“. U promociji su učestvovali: Roman Ivanković, Harun Išerić i sama autorica. U nastavku ovog teksta slijede zapažanja i osvrt na knjigu koju daje autor ovog teksta.

Knjiga predstavlja prerađenu doktorsku disertaciju koju je autorica odbranila na Univerzitetu u Grazu, 2013. godine, pod mentorstvom prof. dr Floriana Biebera, istaknutog poznavaoca Zapadnog Balkana. Knjigu je izdala ugledna svjetska izdavačka kuća, učinivši je dostupnim i izvan biblioteke Univerziteta u Grazu i različitim akterima: istraživačima, ali i onima koji će odlučivati i uređivati medijski sektor u drugim post-konfliktnim društvima (kao što su Sirija i Ukrajina).

Knjiga je napisana na 130 stranica, u šest poglavlja i sadrži nekoliko priloga – dokumenata koje su donijela tijela OHR. Poglavlja su sljedeća: 1) Eksperimentisanje sa polu-rotektoratom u BiH, 2) Rat u slikama i riječima, 3) Mediji koje je napravila međunarodna zajednica, 4) Nametanje zakona i pravila za medije, 5) Rotektorat nad javnim RTV sistemom, i 6) Naučene lekcije iz ovog eksperimenta. Knjiga donosi kritički uvid u ponašanje

međunarodne zajednice (dominantno OHR, ali i drugih njenih aktera kao što je OSCE, pojedinačne ambasade i druge) neposredno poslije potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, odnosno u prvoj dekadi poslije potpisivanja. Interesantno je za primjetiti da je prva reakcija OHR (i prije Bonske konferencija) bila 1997. godine, u oblasti medija, kada je naređeno snagama IFOR-a da zaplijene odašiljače Srpske Radio Televizije (ali tek nakon što su uvrijedili međunarodne oružane snage, a ne zbog govora mržnje).

Autorica je svoje istraživanje bazira kako na pravnoj, komunikološkoj, politološkoj i drugoj književnosti, tako i službenim dokumentima, medijskim izvještajima i onim što vjerovatno čini knjigu naročito dragocjenom – intervjuima sa preko 40 različitih aktera – domaćih i stranih. Dodatna vrijednost knjige jeste činjenica da je autorica, kako ona to i sama ističe, bila i subjekat – međunarodne intervencije odnosno medijske pomoći. To autoricu stavlja u poseban položaj odnosno nudi je uporednu prednost, koja joj omogućava da identificira ključne aktere na tadašnjoj medijskoj sceni i sceni međunarodne intervencije, identificira pitanja koja se trebaju postaviti i dokumente koje treba uzeti u obzir.

Spominjujući izvore, treba naglasiti da knjiga ukazuje na problem sa kojim se suočavaju i drugi istraživači, a odnosi se na pristup arhivu OHR-a. Istaknuto je kako arhiv *de facto* ne postoji i da su pojedinačni zaposlenici OHR nosili službene dokumente i ono što je arhivska građa OHR sa sobom, a po okončanju njihovog radnog angažmana.

Istraživanje koje je objavila dr Ahmetašević predstavlja vrijedan doprinos razumijevanju uloge međunarodne zajednice u BiH, posebno u prvoj dekadi poslije potpisivanja Dejtonskog sporazuma, koja je ostala nerazjašnjena i ranije nije bila podvrgnuta kritici. Kako autorica primjećuje, intervencija međunarodne zajednice se može opisati na vrlo prost način: intervencija u medijskom svijetu je preslika općeg djelovanja u BiH. Iz istraživanja se mogu identificirati sljedeći ključni nedostaci postupanju međunarodne zajednice:

- 1) **Propust da se razumije lokalni kontekst.** Tako je međunarodna zajednica prilikom organizacije i provođenja reforme u medijima, imala u vidu iskustvo saveznika u post-ratnoj Njemačkoj i Japanu.
- 2) **Propust da se čuju i saslušaju lokalni akteri – mediji i novinari.** To je naročito slučaj sa onima koji su vodili proces demokratizacija medija 1980-tih i 1990-tih kao i onih koji su se odupirali propagandi mržnje i netrpeljivosti u ratu. Možemo navesti i primjer činjenice da su u novoosnovanu OBN televiziju imenovani urednici koji nisu poznavali bosanski jezik.

- 3) **Insistiranje na nametanju rješenja i njegovom provođenju.** Naime, međunarodna zajednice bi određeni model transplantirala – ne propitujući da li će se on adaptirati ili će iritirati cjelokupan sistem. A kada bi iritirao, onda međunarodna zajednice ga ne bi eliminirala, već bi ga prepustila u „domaće vlasništvo.“
- 4) **Pobrkani prioriteti.** Prioritet međunarodne zajednice je bila medijska scena koja je trebala omogućiti održavanje slobodnih i demokratskih izbora. Borba protiv govora mržnje, suočavanje sa prošlošću, lustracija medijske scene (posebno ako imamo u vidu činjenicu da niti jedno medijsko lice – pravo ili fizičko nije procesuirano za zločin izgovorenom riječju). Možemo navesti primjer Srpske Radio televiziju kojoj su određene sankcije tek kada je uvrijedila međunarodnu zajednice, iako je bila tadašnje izvorište govora mržnje i propagande mržnje.
- 5) **Povrh svega, mediji su instruirani ili su na njih vršeni pritisci kako bi služili cilju međunarodne zajednice, podržavali njenu politiku ili pružali prostor njenim zvaničnicima.** Zbog toga ih autorica poredi sa Komunističkom partijom u Jugoslaviji odnosno lokalnim političarima poslije 1995. godine.
- 6) **Medijskim sektorom su se bavili ljudi koji imaju vojnu ili obavještajnu karijeru.** Tako je reformu i karakterisao militarizovani pristup njenom provođenju.
- 7) **Izostala je izlazna strategija.** Međunarodna zajednica nije imala niti viziju niti strategiju kada je pristupala reformi medijskog sektora. U tom smislu kada je uvidjela da njena reforma ne proizvodi željene rezultate, međunarodna zajednica je napuštala taj proces, pod izgovorom predavanja procesa u „domaće vlasništvo“ i preuzimanje odgovornosti od strane domaćih političkih aktera, ostavljajući slabe i ranjive institucije na milost i nemilost bh. političarima odnosno političkoj sabotazi, kao što je npr. slučaj sa današnjom Regulatornom agencijom za telekomunikacije ili javnim RTV sistemom i nikada kreiranom korporacijom javnih RTV sistema.
- 8) **Izostanak zajedničkog i koherentnog rada svih aktera.** Šta više, između pojedinih aktera međunarodne zajednice su bili vidljivi sukobi interesa, netrpeljivosti i svađe, koje su također utjecaje na uspjeh reforme.

U jednoj rečenici, intervencija u oblasti medija odnosno projekti podrške medijima su postoji projekti propuštenih prilika, čija se cijena i dan – danas plaća.

Onakva kakva je bila intervencija, takve su i njene posljedica. BiH je 30 godina poslije slaba, nefunkcionalna i zarobljena država, sa krhkim demokratskim institucijama i procesima, sudijama i državnim službenicima dominantom zarobljenim socijalističkom pravnom kulturom. Naspram toga nalaze se mediji – dominantno mikrofon za interesne i moćne skupine; podložne autocenzuri, nepoznatog vlasnika i bez razumijevanja koncepta odgovornosti koju sloboda govora nosi sa sobom. Sve ono gdje je međunarodna zajednica napravila skoro pa minimalan iskorak, u vremenu poslije 2007. godine, napravljeni su koraci unatrag: kriminalizacijom klevete, finansijskom krhkoćom BHRT-a, neadekvatnim sigurnosnim mjerama za novinare i novinarke, tajnošću medijskog vlasništva.

Iz nalaza istraživanja dr. Ahmetašević će nameće zaključak kako je ovakvim stilom intervencije, međunarodna zajednica (i preuzimanjem svih poluga u svoje ruke) učinila medvjedu uslugu medijskom sektoru – razvijanjem kulture oslanjanja i ovisnosti medija, odnosno države BiH, na vanjske faktore i na njihovu intervenciju.

Knjiga dr. Ahmetašević otvara vrata drugim istraživačima i potiče na istraživanje različitih pitanja kao što su: inicijalna volja ustavotvorca kada je izostavio bilo kakvu referencu na medije u Ustavu odnosno Dejtonskom sporazumu; ispitivanja utjecaja vojne i obavještajne karijere zvaničnika koji su se bavili medijskom reformom na samu reformu; ponovo je ukazano na goruću potrebu popunjavanja rupe koja postoji u pogledu odgovornosti medija i novinara za propagandu zla tokom 1990tih i utvrđivanje naučne istine o njihovoj odgovornosti za genocid, zločin protiv čovječnosti i ratne zločine. Knjiga se preporučuje općoj i stručnoj javnosti (pravnoj, komunikološkoj, političkoj i drugoj), a naročito studentima, jer nudi uvid u uzroke stanja u kojem se danas nalazi BiH i njen medijski sektor, kao i naučne lekcije u propustima koji su učinjeni.